

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

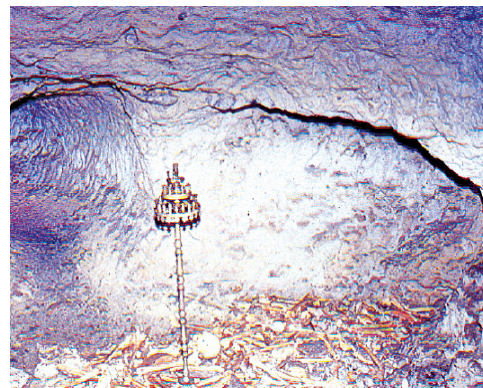
Αναδιφώντας το χθες 45 Προσκυνητές στ' αγι' Αντωνιού τη χάρη!

Πλησιάζει ο εορτασμός του Αγίου Αντωνίου κι εμείς, τόσο σήμερα όσο και την ημέρα του εορτασμού του, την Τετάρτη, θα αφιερώσουμε τις «Αναδιφώσεις» μας στον εντοπισμό των σπηλαιωδών εκκλησιών που έχουν το όνομά του και που στον τόπο μας ξεπερνούν τις πενήντα, φαινόμενο πανελλήνιο! Ένα στα τρία περίπου χωριά της ρεθεμνιώτικης υπαίθρου διαθέτει ένα τέτοιο ναό, μια βραχοκκλησιά, που τιμάται στο όνομα του «αγίου της ερήμου», όπως έχει αποκληθεί. Στους υπόλοιπους εβδομήντα περίπου τέτοιους ναούς μας δεύτερος σε συχνότητα τιμάται ένας άλλος ασκητής, ο Άγιος Ονούφριος, σε σπήλαια που συνήθως χρησιμοποιούνταν και για την ταφή των αβασπιστών παιδιών. Σε δύο συνέχειες, λοιπόν, των «Αναδιφώσεων» θα δούμε σχεδόν σαράντα βραχοκκλησίες, μερικές από τις οποίες κατά τη διάρκεια της λειτουργίας τους από τους τοπικούς εφημερίους. Γιατί -πρέπει να το αναφέρουμε αυτό-

δεν λειτουργούνται όλες και μερικές απ' αυτές έχουν ουσιαστικά εγκαταλειφθεί βόρα των στοιχείων της φύσης και των αφύλακτων αιγοπροβάτων. Θα τους παρακαλούσαμε λοιπόν, όσους δεν τις λειτουργούν, να το προσπαθήσουν αυτή τη φορά, παρόλες τις δυσκολίες που παρουσιάζει κάτι τέτοιο, με πρώτη απ' όλες την προσέγγιση στις λαγκαδιές και στις βουνοπλαγιές που οι πρόγονοί μας τις είχαν οικοδομήσει. Θα παρακαλούσαμε επίσης τους αναγνώστες, όσους διαθέτουν

φωτογραφίες και πληροφορίες για τους παρακάτω σπηλαιώδεις Αγίους Αντώνηδες, στους οποίους δεν θα μπορέσουμε να αναφερθούμε, να μας τις δώσουν για μια πιθανή τρίτη συνέχεια: Άη Αντώνης Αποδούλου, Καρές, Καλονύχτη, Κούμωνα, Μαριού, Μαρουλά, Μελισσουραγκιού, Μέρωνα, Όρους, Πίκρη, Πλατάνου, Ρεθύμνου στο Μικρό Μετόχι, Ρουσοσιπιού, Ρουσιτικών, Σακτουριών, Σελιού, Σισών, Σπηλίου και Φωτεινού (ο ένας από τους δύο).

Πολλοί διασώζουν τις αναμνήσεις αλλά και τα οστά των αναχωρητών που τους έδιναν ζωή σε περασμένες εποχές, λειτουργώντας τους ως μικρομνηστήρα, όπως για παράδειγμα ο Άη Αντώνης στο Γυποφάραγγο (φωτογραφία), στο Βένη κ.α.

Μερικοί άλλοι διασώζουν τμήμα του τοιχογραφικού τους διακόσμου, πάνω στους υγρούς τοίχους τους και στους βράχους που τους δημιουργούν, όπως οι Άγιοι Αντώνιοι στην Αγία Πελαγία και στον Κεραμέ.

Στην Αλφά, στην περιοχή Κουρτικιανά, η βραχοσκεπή που φιλοξενούσε τη βραχοκκλησιά έχει εγκαταλειφθεί και μπροστά της έχει οικοδομηθεί ένας μεγάλος σχετικά ναός, οι παλιότεροι όμως δεν την ξεχνούν και ανάβουν το καντήλι της.

Ο Άη Αντώνης του Αμπελακιού είναι κουρνιασμένος στις υπώρειες του λόφου, σε μια περιοχή που έχει πολλά σημάδια κατοίκησης από περασμένες εποχές (φωτογραφία Ανδρέα Αποκορονιωτάκη).

Στο Άνω Βαλασάμερο η οικογένεια Βαγιωνάκη, στην ιδιοκτησιακή περιοχή της οποίας βρίσκεται η βραχοκκλησιά, κάθε χρόνο κάνει μεγάλη ετοιμασία, στην οποία παρευρίσκεται πολύς κόσμος.

Στην λαγκαδιά της Αργυρούπολης ο μικροσκοπικός Άγιος Αντώνιος λειτουργείται ευλαβικά κάθε χρόνο από τον τοπικό εφημέριο και αρκετοί είναι οι πιστοί που συμμετέχουν και προσφέρουν αρτοκλασίες.

Στο Γυποφάραγγο ανατολικά του Αρκαδίου, ο εκεί Άη Αντώνης θυλείται βάσιμα ότι αποτελεί τον πρόγονο του μοναστηριού, με πολλές οπωσδήποτε μοναστηριακές μνημές και ένα μισοερειπωμένο μεσαιωνικό ναό με κελιά σε πολύ μικρή απόσταση.

Ένας άλλος αρκαδιώτικος σπηλαιώδης ναός του αγίου, στην περιοχή Τραπεζα (φωτογραφία Γιώργου Καλούδη), έχει εγκαταλειφθεί από χρόνια. Οι σπηλαιολόγοι του Ρεθύμνου προσπαθήσαμε να τον ζωντανέψουμε το 2002, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Το ίδιο έγινε και με εκείνον του Πίκρη.

Η γνωστή βραχοκκλησιά του Αγίου Αντωνίου του Ατσιπόπουλου στο ομώνυμο φαράγγι, κοντά στην παλιότερη Καμάρα, συγκεντρώνει κάθε χρόνο στη γιορτή του πλήθος προσκυνητών.

της Βενετοκρατίας, εορτάζεται στην Ανάληψη του Κυρίου, ίσως εξαιτίας της εγγυτήτάς του με τη θάλασσα και των σχετικών εθίμων της εορτής αυτής (μαλλιάρη πέτρα κ.λπ.).

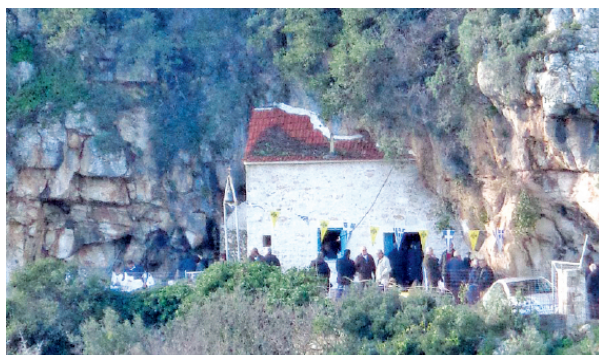
Ένας άλλος Άγιος Αντώνιος, ιστορικότερος εκείνος, επονομαζόμενος από τον εκεί ευρισκόμενο τάφο «του Αβάτζου», καθολικό μοναστηριού

Το προσκύνημα του Αγίου Αντωνίου στο Βένη συγκεντρώνει επίσης πολλούς πιστούς, ανακαλύπτοντας μνημές των παλιότερων πανστρατιών προσκυνητών του Αμαρίου, οι οποίοι διασκεύαζαν στα κελιά του περισσότερες από μια νύχτες.

Στου Γάλλου, η ημισπηλαιώδης εκκλησία είχε οικοδομηθεί από την οικογένεια Τριφύλλη σ' ένα τόπο που διαθέτει πλούσια ιστορία και στην οποία διασώζονται μέχρι σήμερα τα κτίσματα ενός εντυπωσιακού νερόμυλου.

Στο φαράγγι του Γερανίου οι προσκυνητές κάθε χρόνο δεν είναι λίγοι, μερικοί από τους οποίους θέλουν να «πάνε καβάλα στην εκκλησιά» και κάποιιο το καταφέρνουν!

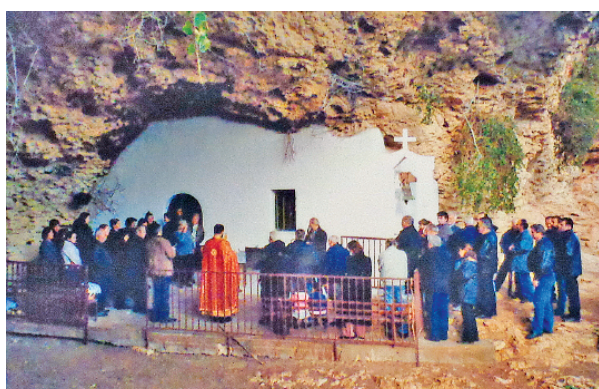
Στο δρόμο που ανεβαίνει από τα Γουλεδιανά στην Ουυθέ, ο εκεί Άγιος Αντώνιος έχει το ιερό του μέσα στον βράχο, πράγμα που φανερώνει ότι αυτή ακριβώς η κοιλότητα αποτελούσε από μόνη της την παλιότερη βραχοκκλησιά.

Στον Άγιο Αντώνιο της Ελεύθερας, στην περιοχή Ελάροι, το εκκλησίασμα έχει κάθε χρόνο τη χαρά να απολαμβάνει πέραν της ακολουθίας και την ατελείωτη θέα του φαραγγιού, που φτάνει μέχρι τη θάλασσα.

Ο Άη Αντώνης μεταξύ Αγίου Ιωάννη Καμένου και Καλής Συκιάς είναι μια πραγματική βραχοκκλησιά, όπως πραγματική κι αλώβητη είναι η φύση στην περιοχή του και στο κοντινό φαράγγι του.

Θα σταματήσουμε σήμερα με τον Άη Αντώνη της Καρωτής στο δυτικό πρηνές του φαραγγιού του Πετρέ, που λειτουργείται ανελλιπώς στη χάρη του, παρά ότι απαιτείται σημαντική πεζοπορία και μάλιστα σε δύσκολο έδαφος. Είναι οπωσδήποτε από τις πιο ευλαβικές λειτουργίες που πραγματοποιούνται σε ναούς του αγίου στη ρεθεμνιώτικη υπαίθρο.

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός, ερευνητής-συγγραφέας sthris@yahoo.gr

Έναντι Σχολής Χωροφυλακής, Νηπιακή εκπαίδευση, Τα σπήλαια του Ρεθύμνου, Παραδοσιακή αγγειοπλαστική, Ρέθυμνο και θάλασσα, Μνημειακά κενά, Το Ρέθυμνο του τρόμου, Η εκπαίδευση στο Ρέθυμνο

Κυκλοφορούν Οκτώ βιβλία του Χάρη Στρατιδάκη για το Ρέθυμνο